

**BOLALAR IJTIMOIYLASHUVIDA OILAVIY
QADRIYATLARNING AHAMIYATI: PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK
YONDASHUV**

Danabaeva Kamila

Qoraqalpoq davlat universiteti assistenti

Oila jamiyatning eng kichik ijtimoiy bo'g'ini sifatida bolalarning psixologik rivojlanishi va ijtimoiylashuvda g'oyat muhim o'rin egallaydi. Oilaviy qadriyatlar — avlodlardan avlodga o'tib keladigan axloqiy mezonlar, urf-odatlar, e'tiqodlar va hayotiy tamoyillar majmui bo'lib, ular bola dunyoqarashining shakllanishi, xulq-atvori va shaxsiy sifatlarining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Psixologik va pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, bolaning jamiyatga moslashuvi eng avvalo oilada shakllanadi; bola asosiy ijtimoiy kompetensiyalarni aynan ilk bolalik davrida egallaydi. Shu bois oiladagi sharoit, munosabat va emotsional muhit keyingi bosqichlardagi rivojlanish uchun tayanch poydevor sanaladi.

Oila tarbiya jarayonida turli yosh avlodlarni birlashtirgan holda (bobo-buvi, ota-ona va farzandlar) turlicha tajribalar, qadriyat yo'nalishlari va dunyoqarashlarning bir makonga jamlanishini ta'minlaydi. Shuning uchun oiladagi munosabatlar tizimi — mehr, hurmat, mas'uliyat, muloqot madaniyati — bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu omillar orqali bola birinchi bor ijtimoiy me'yorlar bilan tanishadi, o'zini tutishning maqbul shakllarini o'rganadi va shaxsiy pozitsiyasini shakllantira boshlaydi.

Oila muhitining ruhiy barqarorligi, ota-onaning obro'si, intizomning izchil tashkil etilishi, mehr-muhabbatning ustuvorligi va bolaning yosh hamda individual xususiyatlarini hisobga olish tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshiradi. O'zgarishlarni kuzatib borish, bolaga mustaqillik berish, tashabbuskorlikni qo'llab-

quvvatlash ota-onalarning pedagogik savodxonligini ko'rsatadi. Bunday oilada ulg'aygan bola o'z fikrini bemalol ayta oladi, mas'uliyatni his qiladi va muammolarni mustaqil hal qilishga o'rganadi.

Oilaviy qadriyatlarning ijobiy bo'lishi bolada emotsional barqarorlik, o'z-o'zini qadrlash, sog'lom muloqot ko'nikmalari va mas'uliyat hissining rivojlanishiga yordam beradi. Notinch, nizoli yoki befarq muhitda ulg'aygan bolalarda esa aksincha — ijtimoiy xavotir, emotsional beqarorlik va moslashuv muammolari uchrashi mumkin. Bu esa nafaqat shaxsiy hayotiga, balki ta'limdagi faolligi va jamoadagi xulqiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik yondashuv nuqtai nazaridan, oilaviy qadriyatlarni shakllantirish oila bilan ta'lim muassasalari hamkorligini talab qiladi. Maktab va bog'cha jamoasi bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda oilada mavjud ijobiy qadriyatlarni mustahkamlashi yoki zarur hollarda ularni yangilashga yordam berishi lozim. Bu jarayonning muvaffaqiyati o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqot, o'zaro ishonch va metodik birlashuvga bog'liq.

Psixologik nuqtai nazardan esa, oiladagi munosabat modeli — ota-onaning tarbiyaviy uslubi, muloqot madaniyati va emotsional qo'llab-quvvatlashi — bolaning o'zini anglashiga, ijtimoiy roli va identitetining shakllanishiga asos bo'ladi. Tadqiqotlar demokratik, qo'llab-quvvatlovchi va muloqotga ochiq oilalarda ulg'aygan bolalar ijtimoiy faol, o'ziga ishongan va muammolarni konstruktiv hal qilishga moyil bo'ladi.

Jan-Jak Russo ta'kidlaganidek, bolaning ta'lim olishi jarayonida eng katta ta'sir aynan ota-onaga tegishlidir; keyingi o'qituvchilar ta'siri asta-sekin kamayib boradi. Shu bois oiladagi muloqot va emotsional muhit bolada xavfsizlik, ishonch

va barqarorlik hissini shakllantiruvchi asosiy mexanizmdir. Ota-ona o'z munosabati, xulqi va kundalik odatlari bilan farzandiga eng kuchli namuna bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, oilaviy qadriyatlar bolalar ijtimoiylashuvida strategik ahamiyatga ega bo'lib, bolaning psixologik barqarorligi, ijtimoiy me'yorlarni qabul qilishi va jamiyatda o'z o'rnini topa olishi ko'p jihatdan aynan oiladagi qadriyatlar tizimi bilan belgilanadi. Shuning uchun oilada sog'lom ijtimoiy-madaniy muhit yaratish nafaqat oilaning, balki jamiyatning umumiy farovonligi uchun ham hal qiluvchi ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shoumarov, G. B., Haydarov, I. O., Sog'inov, N. A. va boshq. Oila psixologiyasi: Akad. litsey va kasb-hunar kollejlarining o'quvchilari uchun o'quv qo'llanma. G'. B. Shoumarovning tahriri ostida. – Toshkent: Sharq, 2010. – 296 b.
2. Ruxshona, N. Ota-ona va farzandlar munosabatida azaliy tarbiya unsurlaridan foydalanish // Nauchnyy Impuls. – 2025. – T. 4, № 37. – B. 1–5.
3. Smolonskaya, A. N., Kolesov, V. I., Shevchenko, N. N., Vilkova, A. V., Kuznetsova, I. A. Strategiya formirovaniya semeynykh tsennostey v tret'yem tysyacheletii v usloviyakh nepreryvnogo obrazovaniya // Vestnik Cherepovetskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2021. – № 2 (101). – S. 202–215.
4. Utyomov, V. V., Kozlova, A. D. Problema formirovaniya semeynykh tsennostey u detey starshego doshkol'nogo vozrasta // Nauchno-metodicheskiy

elektronnyy zhurnal “Kontsept”. – 2015. – T. 32. – S. 71–75. URL: <http://e-koncept.ru/2015/95551.htm>

5. Utepbergenov, M. A., Roziqova, M. O. Q. Oilada yuzaga keladigan nizolarning bola ijtimoiylashuvi va tarbiyasiga ta'siri hamda nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari // Fan va ta'lim. – 2025. – T. 6, № 2. – B. 320–325.